

KNJIŽNIČARSKI IZZIVI: VIZIJA, STRATEGIJA, TAKTIKA

2003–2013–2023

Od 17. do 19. septembra 2013 je v prostorih Kongresnega centra Thermana Laško potekal kongres Zveze bibliotekarskih društev Slovenije (ZBDS). Osrednje mesto v programu kongresa so namenili obletnici *Vizije razvoja knjižničarstva* v Sloveniji, ki so jo knjižničarji zasnovali leta 2003 na strokovnem posvetovanju Zveze bibliotekarskih društev Slovenije na Otočcu. Namen posvetovanja je bil kritično pregledati uresničitev zastavljenega, kaj se je naredilo, kje so se knjižničarji izgubili in kam bi želeli iti, katere ovire so bile premagane, katere ovire so ostale in v čem knjižničarji vidijo morebitne nove izzive. Pomembno mesto so predstavljale teme, kot so Zakon o knjižničarstvu, razmišljanje o zagovorništvu knjižnic, knjižnične dejavnosti, knjižnična javna služba na spletu, strokovne kompetence knjižničarja v sedanosti in prihodnosti in s tem povezana vprašanja ter strokovna dediščina knjižničarjev, ki so jo zapustili predhodniki.

Po pozdravnih nagovorih in otvoritvi Kongresa ZBDS je mag. Nastja Mulej (licencirana trenerka de Bonovih orodij razmišljanja) v predavanju z naslovom *Klobuki in kreativnost v razmišljanju* spregovorila o večini učinkovitega razmišljanja. Pri tem je predstavila de Bonova orodja: šest klobukov razmišljanja (za učinkovito timsko delo), lateralno razmišljanje (za namerno generiranje čim večjega števila čim bolj svežih idej) ter orodje za poenostavitev. Na preprostih primerih je predstavila pot od vertikalnega razmišljanja k lateralnemu, od napadalnega k paralelnemu, od zmedenega k jasnemu, od kritičnega h kreativnemu in od negativnega k pozitivnemu razmišljanju.

Mag. Franci Pivec je v vabljenem predavanju *Žegnani studenec – skupno dobro v knjižnici* na provokativen način predstavil zgodovino Laškega z okolico in vlogo nekaterih pomembnejših posameznikov, ki izvirajo iz tega dela Slovenije, kot so npr. Orožnovi, Erazem Štih ... Skozi celotno predavanje je bila zgodovina prepletena z aktualnimi temami družbe: privatizacija pitne vode, znanje kot skupno dobro, skupno dobro v kulturi, postopna privatizacija knjižnic na bolj ali manj vidne načine in razsipnost Slovencev, kar se tiče naših kulturnih zakladov. Še posebej je bil izpostavljen pomen

digitalizacije tako knjižnega kot neknjižnega gradiva v zvezi z dostopnostjo in ohranjanjem naše kulturne dediščine in vloge, ki bi jo knjižnice morale imeti pri tem. Knjižničarji bi se za skupno dobro morali uveljaviti kot organizatorji znanja ter upravljalci informacij, ki se znajdejo v izobraževalni, kulturni, socialni, politični in ekonomski sferi življenja ljudi.

Prav tako v vabljenem predavanju *Prispevek Laščana Miloša Rybača k slovenskemu knjižničarstvu, ohranjanju kulturne dediščine in njegovo delovanje v Laškem* je Metka Kovačič predstavila življenje pokojnega Miloša Rybača, njegovo bibliotekarsko in predavateljsko delo, okvirno pa tudi delovanje na zgodovinskem in leksikografskem področju. Rybač je bil strokovnjak na področju klasifikacije, vodja Oddelka za stvarni in sistematski katalog v NUK-u, sodelavec pri izdajanju tabel UDK, bibliograf, publicist in aktivni član stanovskega društva, pri katerem je vodil Komisijo za klasifikacijo ter se preko nje vključil v tovrstno strokovno delovanje v Beogradu in Haggu. Bil je tudi predavatelj bibliografske stroke na Filozofski fakulteti v Ljubljani in predavatelj latinščine na Pravni fakulteti. Pomemben pečat pa je pustilo tudi njegovo domoznansko delo v laški knjižnici in sodelovanje z Mohorjevo družbo v Celju. [1]

V nadaljevanju predstavljamo predavanja iz posameznih tematskih sklopov.

SLOVENSKO KNJIŽNIČARSTVO – OD VIZIJE DO STRATEGIJE RAZVOJA

V predavanju z naslovom *Strokovna dediščina naših predhodnikov: pogled nazaj, da bi videli naprej* je mag. Melita Ambrožič predstavila strokovno dediščino naših prednikov. Predstavljene so bile nekatere razvojne smernice slovenskega knjižničarstva iz preteklosti, in sicer iz obdobja, ko so se pojavljale prve ideje o enotnem knjižničnem sistemu in ko so bili sprejeti prvi skupni razvojni koncepti ter predpisi in drugi dokumenti, ki so tak sistem utemeljevali. Skozi preučevanje sistema delovanja na področju slovenskega knjižničarstva je predavateljica poskusila oceniti pomen omenjenih avtorjev in njihovih ugotovitev (Avgust Vižintin, Ignac

Kamenik, Branko Berčič, Bruno Hartman, Breda Filo, Ančka Korže-Strajnar, Miša Sepe, Martina Šircelj, Mara Šlajpah idr.) za načrtovanje prihodnjih ravnanj v knjižničarski stroki. [2]

Vesna Horžen je v predavanju *Slovenske splošne knjižnice za prihodnost: strategija razvoja za obdobje 2013–2020* govorila o dokumentih, ki vplivajo na delovanje knjižnic v celoti oz. na delovanje posameznih knjižnic. Ti dokumenti so: Zbornik posvetovanja ZBDS iz leta 2013, ki je posvečen viziji razvoja knjižničarstva v Sloveniji, Manifest ZBDS o razvoju slovenskih knjižnic in knjižničarstva, Nacionalni program kulture 2004–2007 ter 2008–2011, Slovenske splošne knjižnice za prihodnost: strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic 2013–2020. Predvsem pa je izpostavila vprašanje, ali je bilo v dokumentu Strategija razvoja splošnih knjižnic 2013–2020 predvideno to, kar se bo v prihodnjem obdobju res dogajalo in čemur bo treba prilagoditi delovanje splošnih knjižnic. [3]

Milena Bon je v predavanju *Od vizije do strategije 2003–2013: deset let osrednjih območnih knjižnic* predstavila dva zakonska akta, ki določata delovanje osrednjih območnih knjižnic (OKK): *Zakon o knjižničarstvu* iz leta 2001 in *Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah*, ki ureja izvajanje njihovih posebnih nalog, njihovo financiranje in kadre za izvajanje. Dobili smo pregled nad organiziranostjo in izvajanjem ter rezultati dela OKK. Končne ugotovitve kažejo, da zakon in pravilnik nista izpolnila vseh določb in pričakovanj, saj nista utrdila knjižničnega sistema in enakomernega razvoja ter pravic prebivalcev do demokratičnega dostopa do knjižničnih storitev in informacij, saj mehanizmi, ki naj bi zagotavljali enotno delovanje za njegov usklajen razvoj in učinkovito pretočnost in dostopnost informacij, niso bili vzpostavljeni v celoti (kadri, finance ...). [4]

Mag. Petruša Miholič je v predavanju *Univerza na Primorskem, Univerzitetna knjižnica: od idej (2003) prek mej (2013) do cilja (2023)* predstavila reorganizacijo knjižničnega informacijskega sistema Univerze na Primorskem, ki ga je prinesla ustanovitev univerzitetne knjižnice. S pomočjo fotografij smo dobili tudi vpogled v praktični del združevanja knjižnic Univerze na Primorskem. [5]

Tatjana Jamnik je v predavanju *Strateško načrtovanje v splošni knjižnici: primer Knjižnice Duplek* na konkretnem primeru predstavila pomen prepričevanja politične javnosti (vodstvo občine in občinski svet), da prepozna knjižnico kot pomemben dejavnik razvoja lokalnega okolja. Brez strategije in ob pomanjkanju vizije postane knjižnica jeziček na tehnični ob vsakokratnih volitvah. [6]

V vabljenem predavanju *From Loaning to Learning* je dr. David Lankes govoril o preoblikovanju vloge knjižnice v svojem družbenem okolju in preoblikovanju kvalitete in fizične oblike gradiva (namesto posedovanja gradiva v fizični obliki je v ospredju zakup dostopov do elektronskih virov). Prav tako je v sodobni družbi dovolj dobro pridobivanje informacij postalo pomembnejše od njihove kvalitete. Uporabniki si želijo svoje potrebe zadovoljiti takoj, tako da morajo knjižnice zraven zbiranja in organiziranja informacij in dostopa do le-teh opravljati tudi funkcijo "zakaj". Ker se ljudje lahko učimo in nadgrajujemo socialne kompetence in s tem družbo, bi morala biti misija knjižničarjev izboljšanje družbe skozi kreiranje znanja v njihovem okolju in iskanje ravnotežja med notranjo in zunanjo motivacijo posameznika. Dober knjižničar bi moral razumeti, da so v lokalni skupnosti ljudje njegova zbirka in ne samo gradivo v knjižnici. [7]

Prvi dan so ob omenjenih predavanjih predstavljali še posterje, mobilno aplikacijo mCOBISS ter izpeljali volilni občni zbor Zveze bibliotekarskih društev Slovenije.

Uvod v drugi dan je naredil Stephen Abram, knjižničar in svetovalec družb Lighthouse Partners in Dysart & Jones na področju marketinga, tehnologij in strategij v knjižničarstvu. V predavanju z naslovom *Zagovorništvo knjižnic v 21. stoletju* je spregovoril o trenutnem stanju v knjižničarstvu, o potrebi po nadgradnji knjižničarjeve usposobljenosti ter o tem, kaj bo prinesel razvoj v prihodnosti in ali mu bo knjižničarska skupnost sposobna slediti. Podal je smernice za razvoj in vprašal: "Je vaša knjižnica pripravljena podpreti svet neomejenih vsebin v različnih oblikah, množični dostop in pričakovanja potrošnikov po več?" Njegova sklepna misel je bila: "Dokler se levi ne naučijo pisati svoje zgodbe, bo to vedno zgodba s perspektive lovca, ne zgodba s perspektive plena."

Stephan Hanser iz družbe Swets je v predavanju z naslovom *Uporabniško vodena nabava e-knjig – stanje 2013 in perspektive* predstavil izkušnje preteklih let pri delu na tem projektu in kakšne so perspektive za prihodnost.

ZAGOVORNIŠTVO KNJIŽNIC – POT ZA PRIDOBIVANJE PODPORE OKOLJA

Mag. Sabine Frasn Popović iz Mariborske knjižnice je v predavanju z naslovom *Nekoč največja, nekoč brezplačna: razmišljanja ob spremembah v programskih usmeritvah Mariborske knjižnice* govorila o splošni dostopnosti knjižnične dejavnosti in o konkretni situaciji, ki je povezana s točno določenim časovnim obdobjem in lokalnim okoljem. Izhodišče prispevka je

analiza strokovne literature in normativnih podlag, ki opredeljujejo splošno dostopnost knjižničnih storitev, dopolnjena z raziskavo med člani in strokovnimi delavci knjižnice. Uvajanje članarine so spremljali štirje dogodki, s katerimi je knjižnica želela vplivati na javno mnenje o vlogi knjižnice v lokalnem prostoru ter na mnenje tistih, ki o tem odločajo. Ti štirje dogodki (*Dan Mariborske knjižnice*, akcija *Darujem & berem*, *Ambasadorji Mariborske knjižnice* ter slogan in brošura *S knjižnico rastemo*) so predstavljali pomemben komunikacijski kanal, s katerim so sodelavci Mariborske knjižnice ciljnim skupinam redno posredovali ključna komunikacijska sporočila s pomembno zgodbo. Ob koncu se je avtorica vprašala, čigava je odgovornost za kakovost knjižnične kot javne službe: Je odgovoren minister, župan, direktor ali knjižničar? [8]

Predavanje Andreje Videc iz Osrednje knjižnice Celje z naslovom *Razvoj regijskega portala Kamra in njegove možnosti za pridobivanje zagovornikov v okolju* obravnava razvoj domoznanskega portala Kamra in njegove možnosti za pridobivanje zagovornikov, predvsem v posameznem lokalnem okolju, o katerem pripovedujejo zgodbe Kamre. Spletni regijski portal Kamra združuje vsebine s področja domoznanstva v knjižnicah in drugih lokalnih kulturnih ustanovah. Portal Kamra je vključen v Europeano, evropsko digitalno knjižnico, omogoča iskanje po multimedijskih elementih tudi preko enotnega iskalnika Europeane. Javne predstavitve lokalne kulturne dediščine v okviru Kamre so se izkazale kot uspešen pripomoček za promoviranje dejavnosti knjižnic in orodje za prepričevanje zagovornikov o nujnosti ohranitve ali celo povečanja obsega sredstev za delovanje knjižnic. [9]

Mateja Drnovšek iz Osnovne šole Polje v predavanju z naslovom *Odnosi z javnostmi v šolski knjižnici* predstavlja strategije, kako vzpostaviti primeren odnos do različnih predstavnikov javnosti, s katerimi stopajo v stik v šolski knjižnici, in strategije sodelovanja z njimi. [10]

Edita Bačić in Alenka Belan-Simić pa sta v predavanju z naslovom *Javno zagovarjanje u Hrvatskoj* opisali začetke zagovorništva knjižnic na Hrvaškem, razvoj zagovorništva v preteklem desetletju in smernice za prihodnost.

KNJIŽNIČAR ZA NASLEDNJE DESETLETJE

V predavanju z naslovom *Changing the Rules of Discovery: Completeness & precision behind every search* sta Jan Lupricha in Marina Milovanović (EBSCO) predstavila prizadevanja in nove pristope, ki bodo njihovim uporabnikom omogočili dostop do zanje relevantnih informacij ob zagotavljanju učinkovite porabe sredstev, ki jih imajo za to na voljo.

Julita Madzio (Oxford University Press) je v predavanju z naslovom *Oxford University Press Journals 2014 Collection* predstavila delovanje najstarejše univerzitetne založbe, ki pokriva veliko področij znanosti. Poudarek je bil na kriterijih za evalvacijo publikacij, ki zagotavljajo zahtevan visok nivo kvalitete na vseh znanstvenih področjih, ki jih pokrivajo.

V predavanju *Analize oglasov za prosta delovna mesta, namenjenih diplomantom bibliotekarstva v letih 2011 in 2012* je mag. Maja Božič predstavila rezultate analize. Iz razpisov, pridobljenih iz seznama Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje, je razvidno, da ne sledijo spremembam v izobraževalnem sistemu in razvoju stroke. Delodajalci bodo morali spremeniti tradicionalne opise delovnih mest knjižničarjev in pričakovanja do novih sodelavcev, saj se le redko pojavijo zahteve po obvladovanju tehnologije in znanju obvladovanja e-virov. [11]

Simona Resman in Simona Šinko iz Mestne knjižnice Ljubljana sta v predavanju z naslovom *Stalno strokovno izpopolnjevanje knjižničarjev: model Mestne knjižnice Ljubljana* opisali model stalnega strokovnega izpopolnjevanja. Ta model upošteva šest temeljnih komponent, ki podpirajo poslanstvo in vizijo knjižnice, strateške usmeritve ter vrednote lokalne skupnosti: oblikovanje ciljev, oblikovanje kompetenc, določitev vrst znanja, oblikovanje izobraževalnega programa, izvajanje izobraževanja, vrednotenje izobraževalnih programov. Mestna knjižnica Ljubljana želi povečati svojo privlačnost in ustvarjalnost, pri tem pa izkorišča svoje posebnosti, prednosti in vire tudi na področju izobraževanja zaposlenih in knjižničarjev iz drugih slovenskih (in tujih) knjižnic. Vzpostavitev učnega centra za izobraževanje knjižničarjev in uveljavitev modela stalnega strokovnega izpopolnjevanja v Mestni knjižnici Ljubljana bosta omogočila, da to znanje in ideje izkoristijo tudi druge knjižnice. [12]

Zadnji, tretji dan je bil prvi vabljeni predavatelj Rolf Hapel, direktor uporabniških servisov in knjižnice Aarhus iz Danske (<http://www.linkedin.com/in/hapel>). V svojem predavanju z naslovom *The danish digital library – development of infrastructure and services and what that means for library place infrastructure and services – and what that means for library as a place* je predstavil razvojne infrastrukturne in servisne smernice njihovih knjižnic glede približevanja uporabnikom ter projekt izgradnje nove knjižnice v Aarhusu, ki je trenutno še v fazi gradnje. Nova knjižnica bo multimedijsko središče, namenjeno vzgoji, srečanjem, izobraževanjem, zabavi. [17] Z novimi pristopi, kot so interaktivne informativno-igralne ploskve in mize, želijo spodbuditi radovednost uporabnikov in jih na ta način pritegniti k uporabi knjig. Prav tako del knjižničnega prostora namenjajo otroški

igri in s tem razbijajo mit o strogi tišini v knjižnici. Skozi igro otroci dobivajo nove izkušnje in na vprašanja, ki se jim porajajo, odgovore poiščejo kar v knjigah v knjižnici. Prav tako so posamezni deli knjižnic skladno s tem tudi prostorsko oblikovani in opremljeni. Pri tem pa se ne sme pozabiti na oblikovanje spletnih strani knjižnic, ki so podaljšek za komuniciranje z uporabniki. Knjižnice postajajo za vse generacije prostor za druženje, spoznavanje z novimi tehnologijami in znanjem.

Iulian Herciu, zaposlen v podjetju Thomson Reuters, je v drugem vabljenem predavanju z naslovom *Citation connection – complete web of knowledge solution*, predstavil novosti v citiranju v okolju Web of knowledge. Nekatere od njih bodo na voljo uporabnikom oz. članom konzorcija pri nas že od začetka leta 2014.

KNJIŽNIČNA JAVNA SLUŽBA V DIGITALNEM OKOLJU

V zadnjem tematskem sklopu je prvi predaval mag. Zoran Kristulovič, pomočnik ravnateljice Narodne in univerzitetne knjižnice. V predavanju z naslovom *Izvajanje knjižnične javne službe na spletu: Oris knjižnične digitalne pokrajine* je predstavil, kako so se v zadnjih dvajsetih letih oblikovale spletne storitve, ki jih ustvarjajo knjižnice za svoje uporabnike ter storitve, ki so odgovor na krepitev informacijske družbe. [13]

Mag. Aleš Klemen, koordinator območnosti v Mestni knjižnici Ljubljana, je v predavanju *Kako položiti elektronsko knjigo na polico splošne knjižnice* osvetlil problematiko vključevanja elektronskih knjig v ponudbo splošnih knjižnic in korelacijo ponudbe e-knjig v splošnih knjižnicah z razvitostjo založništva e-knjig. [14]

Smiljana Pejanovič in Miro Pušnik iz Centralne tehnične knjižnice sta v predavanju *Zagotavljanje dostopa do mednarodne znanstvene literature v Sloveniji v luči porajajočih se družbenih sprememb* opisala strateška izhodišča delovanja konzorcijev CTK za dostop do mednarodne znanstvene literature v naslednjem programskem obdobju 2014–2020. Poudarila sta prednosti konzorcijskega dostopa do tujih informacijskih servisov in virov ter smernice za izboljšanje le-tega. [15]

Karmen Štular Sotošek, vodja Službe za razvoj digitalne knjižnice v Narodni in univerzitetni knjižnici, je v predavanju *Skupni nastop knjižnic pri zagotavljanju dostopa do licenčnih znanstvenih in strokovnih vsebin na spletu* govorila o nekaterih ključnih mejnikih sodelovanja in povezovanja knjižnic v Sloveniji za potrebe njihove dejavnosti v spletnem okolju. Opisala je delovanje konzorcija COSEC.

Dr. Alenka Kavčič-Čolič iz Narodne in univerzitetne knjižnice je v predavanju *Trajno ohranjanje digitalne kulturne in znanstvene dediščine: strategija Narodne in univerzitetne knjižnice* predstavila strategijo trajnega ohranjanja digitalnih virov v Narodni in univerzitetni knjižnici 2012–2020 ter izkušnje drugih nacionalnih in univerzitetnih knjižnic pri usmerjanju prakse trajnega ohranjanja digitalne dediščine. [16]

Sledila je predstavitev spominskega sklada dr. Bruna Hartmana, ki je bil ustanovljen v letu 2012 in namenjen spodbujanju podiplomskega doktorskega študija bibliotekarstva, zatem pa okrogla miza z naslovom *Knjižničarski izziv 2013: skupna strategija/vizija razvoja slovenskega knjižničarstva*. Okroglo mizo je moderiral Ivan Kanič. Udeleženci so kritično pregledali uresničevanje *Vizije razvoja knjižničarstva*, ki je bila zasnovana leta 2003. Ugotovljeno je bilo, da se je v preteklih letih veliko naredilo, da pa se splošna kriza pozna tudi na dejavnostih knjižnic v Sloveniji. Število članov ZBDS upada, vključeno je (pre)malo bibliotekarjev mlajše generacije. Populacija knjižničarjev v Sloveniji se stara, zato je še posebno velik izziv sledenje novim tehnologijam, ki se uporabljajo v bibliotekarstvu. Poudarjeno je bilo, da morajo knjižničarji širiti svoje znanje, saj so uporabniki vedno bolj zahtevni, obenem pa ne smemo pozabiti na dediščino slovenskega bibliotekarstva. Izpostavljena je bila večina sekcij, ki deluje v okviru ZBDS, in podani nekateri predlogi oživitve delovanja teh sekcij. V okviru okrogle mize so bili podani rezultati volitev ZBDS in predstavljeni tudi nagrajenci Kalanovega sklada.

V sklopu kongresa je bil izdan zbornik referatov *Knjižničarski izzivi: Vizija, strategija, taktika: 2003–2013–2023* (Kongres Zveze bibliotekarskih društev Slovenije, Laško, 17.–19. oktober 2013. Ljubljana: 2013).

Reference

- [1] http://www.zbds-zveza.si/sites/default/files/dokumenti/2013/izvlecek_kovacic2013.pdf
- [2] http://www.zbds-zveza.si/sites/default/files/dokumenti/2013/izvlecek_ambrozic2013.pdf
- [3] http://www.zbds-zveza.si/sites/default/files/dokumenti/2013/izvlecek_horzen2013.pdf
- [4] http://www.zbds-zveza.si/sites/default/files/dokumenti/2013/izvlecek_bon2013.pdf
- [5] http://www.zbds-zveza.si/sites/default/files/dokumenti/2013/izvlecek_miholic2013.pdf
- [6] http://www.zbds-zveza.si/sites/default/files/dokumenti/2013/izvlecek_jamnik2013.pdf
- [7] <http://quartz.syr.edu/blog/?p=4243>
- [8] <http://www.zbds-zveza.si/sites/default/files/dokumenti/2013/>

- izvlecek_fras2013.pdf
- [9] http://www.zbds-zveza.si/sites/default/files/dokumenti/2013/izvlecek_videc2013.pdf
- [10] http://www.zbds-zveza.si/sites/default/files/dokumenti/2013/izvlecek_drnovsek2013.pdf
- [11] http://www.zbds-zveza.si/sites/default/files/dokumenti/2013/izvlecek_Bozic2013.pdf
- [12] http://www.zbds-zveza.si/sites/default/files/dokumenti/2013/izvlecek_resman2013.pdf
- [13] http://www.zbds-zveza.si/sites/default/files/dokumenti/2013/izvlecek_krstulovic2013.pdf
- [14] http://www.zbds-zveza.si/sites/default/files/dokumenti/2013/izvlecek_klemen2013.pdf
- [15] http://www.zbds-zveza.si/sites/default/files/dokumenti/2013/izvlecek_pusnik2013.pdf
- [16] http://www.zbds-zveza.si/sites/default/files/dokumenti/2013/izvlecek_kavcicolic2013.pdf
- [17] <http://www.slideshare.net/rolfhapel>

Tanja Žuran Putora, Tatjana Žnidarec, Dušan Hanžurej,
Robert Belec, Zdenka Stiplošek, Janita Tacer Slana,
Muhvič Šumandl Romana